

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

СУЧАСНА ПСИХОЛОГІЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Присвячено Всесвітньому дню психічного здоров'я
(World Mental Health Day)*

10 жовтня 2025 року

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції
**СУЧАСНА ПСИХОЛОГІЯ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Присвячено Всесвітньому дню психічного здоров'я
(World Mental Health Day)

10 жовтня 2025 року

Видавництво
«Юридика»
2025

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Аракелян Мінас Рамзесович**, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія»

Члени редакційної колегії:

ЦІЛЬМАК Олена Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

АФОНІН Дмитро Сергійович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

БУДЯЧЕНКО Ольга Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

ГУРІН Руслан Сергійович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

ДЖЕЖИК Ольга Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

САМАРА Ольга Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

ТАТЬЯНЧИКОВ Андрій Олександрович, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

ШМАЛЕНКО Юлія Іванівна, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»

Зважаючи на свободу наукової творчості, відповідальність за достовірність матеріалів та фактів, унікальність тексту тез та дотримання вимог академічної доброчесності, несуть автори

Сучасна психологія: виклики та перспективи : збірник матеріалів С91 Всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. М. Р. Аракеляна. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. – 262 с.

ISBN 978-617-8574-65-9

DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.30918>

Збірник матеріалів підготовлено за доповідями учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітньому дню психічного здоров'я (м. Одеса, 10 жовтня 2025 р.).

УДК 159.9'6(062.552)

© Автори, 2025

© Національний університет

ISBN 978-617-8574-65-9

«Одеська юридична академія», кафедра психології, 2025

4. Maslach C., Jackson S. E. The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*. 1981. Vol. 2. P. 99–113. URL: <http://dx.doi.org/10.1002/job.4030020205>
5. Newell J. M., MacNeil G. A. Professional burnout, vicarious trauma, Best Practices in Mental Health. 2010. Vol. 6 (2). P. 57–68. 10.70256/607490pbruec.
6. The Psychophysiology of Compassion Fatigue and Vicarious Trauma. New York : W. W. Norton&Company, 2006. 176 p.

Ключові слова: професійна деформація, емоційне вигорання, вторинна травматизація, професійна ідентичність, професійний саморегуляція, психологічне здоров'я фахівця.

Keywords: professional deformation, emotional burnout, secondary traumatization, professional identity, professional self-care, mental health of specialist.

Шмаленко Юлія Іванівна

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри психології

Національний університет «Одеська юридична академія»
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0806-7907>

Бондарчук Іванна Костянтинівна

магістрант ОП «Психології»
Центру заочного та дистанційного навчання
Національний університет «Одеська юридична академія»

DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.30927>

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ У МІЖОСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ ОСІБ З НАРЦИСИЧНИМИ РИСАМИ ХАРАКТЕРУ

Нарцисизм як психологічний феномен має складну природу та може проявлятися у різних формах та інтенсивності, від здорового нарцисизму, що сприяє адаптивному функціонуванню особистості, до патологічних форм, що призводять до серйозних порушень міжособистісних відносин [1]. Взаємодія з особами, які мають виражені нарцисичні риси, часто призводить до виникнення

заплутаних, емоційно виснажливих та логічно нерозв'язних конфліктів, що вимагають особливих підходів до їх розуміння та врегулювання [3]. Критично важливим є глибоке розуміння внутрішніх психологічних механізмів, які з неминучістю породжують ці конфлікти та визначають їхню специфічну динаміку.

Традиційні моделі врегулювання конфліктів, орієнтовані на раціональний діалог, компроміс та взаємне врахування інтересів сторін, виявляються абсолютно неефективними у взаємодії з нарцисичною особистістю, оскільки не враховують фундаментальних особливостей її психологічної структури та специфічних способів функціонування захисних механізмів [4]. Особи з нарцисичними рисами характеризуються специфічним поєднанням психологічних особливостей, що включає особливий локус контролю, специфічні механізми саморегуляції та унікальні патерни міжособистісної взаємодії [4].

В основі нарцисичного розладу особистості або виражених нарцисичних рис лежить фундаментальний парадокс, описаний класиками психоаналітичної теорії, який полягає у співіснуванні двох полярних станів образу власного «Я»: зовнішнього грандіозного «Я», що характеризується почуттям власної винятковості, зверхності та всемогутності, та внутрішнього вразливого «Я», що супроводжується відчуттям нікчемності, глибокого сорому та внутрішньої порожнечі [2]. Таке протиріччя між зовнішнім фасадом та внутрішнім станом створює специфічну динаміку психологічного функціонування нарцисичної особистості, де все життя підпорядковане одній меті – захистити крихке внутрішнє «Я» від будь-яких загроз та підтримати ілюзію власної грандіозності [5].

Саме ця захисна стратегія, спрямована на підтримання грандіозного образу власного «Я» та захист від усвідомлення внутрішньої вразливості, є фундаментальним джерелом усіх конфліктів, що виникають у міжособистісній взаємодії з нарцисичною особистістю. Самооцінка нарцисичної особистості є вкрай нестабільною та крихкою, оскільки вона не базується на внутрішньому знанні про себе, сформованому через інтеграцію реального досвіду та самоприйняття, а повністю залежить від зовнішнього підтвердження через так званий нарцисичний ресурс, що включає захоплення, похвалу, увагу, а іноді навіть страх та підкорення з боку оточуючих [1]. Залежність від зовнішньої валідації створює постійну потребу в підтвердженні власної значущості та виключності,

що робить нарцисичну особистість надзвичайно вразливою до будь-яких ситуацій, що можуть поставити під сумнів грандіозний фасад.

Будь-яка ситуація, що ставить під сумнів грандіозний образ власного «Я», сприймається нарцисичною особистістю не як об'єктивна реальність чи альтернативна точка зору, що може бути предметом конструктивного обговорення, а як пряма атака на особистість, що отримала назву нарцисичної травми [2]. Такою травмою може стати пряма критика, навіть якщо вона є конструктивною та спрямованою на допомогу, відсутність очікуваного захоплення чи похвали, успіх іншої людини, що несвідомо сприймається як власна поразка у конкурентній боротьбі, або навіть проста незгода з думкою чи відмова виконати прохання. Коли особа з нарцисичними рисами стикається з нарцисичною травмою, її первинною реакцією є не спроба зрозуміти ситуацію, проаналізувати обґрунтованість критики або знайти компромісне рішення, а негайна мобілізація всіх захисних механізмів для знищення джерела загрози [4]. Конфлікт у цьому випадку виступає не способом вирішення реальної проблеми чи розбіжностей у поглядах, а інструментом психологічного самозахисту, спрямованим на відновлення пошкодженого грандіозного образу власного «Я». Цей механізм захисту крихкої самооцінки через провокування конфлікту є автоматичним та несвідомим, що робить раціональний діалог з нарцисичною особистістю в стані нарцисичної травми практично неможливим. Важливим аспектом розуміння цього механізму є те, що інтенсивність конфліктної реакції зовсім не пропорційна об'єктивній значущості стимулу, оскільки визначається не реальною загрозою, а суб'єктивним сприйняттям загрози для крихкого внутрішнього «Я» [5].

Критично важливим механізмом виникнення конфліктів є дефіцит афективної емпатії при збереженні або навіть розвиненості когнітивної складової емпатії. Емпатію прийнято розділяти на два компоненти: когнітивну емпатію як здатність інтелектуально розуміти емоційний стан іншої людини та афективну емпатію як здатність емоційно відчувати та співпереживати почуттям іншого [2]. У осіб з нарцисичними рисами спостерігається парадоксальне поєднання високої або достатньої когнітивної емпатії з низькою або повністю відсутньою афективною емпатією. Такі особи чудово зчитують емоції, вразливості та потреби інших людей, можуть точно передбачити емоційні реакції оточуючих, але при цьому їм абсолютно байдужі

почуття інших, оскільки вони не здатні до справжнього емоційного резонансу та співпереживання [4].

Дефіцит афективної емпатії призводить до того, що нарцисична особистість сприймає інших людей не як повноцінних суб'єктів з власними потребами, бажаннями та правом на автономність, а як об'єкти, функція яких полягає виключно в задоволенні її потреб у нарцисичному ресурсі [1]. При цьому збережена когнітивна емпатія використовується не для зближення та побудови справжніх емоційних зв'язків, а як інструмент маніпуляції, що дозволяє точніше натискати на больові точки опонента та ефективніше контролювати його поведінку для власних потреб. У конфліктній ситуації це проявляється у повній нездатності почути та врахувати аргументи іншої сторони, систематичному знеціненні її почуттів та переживань, порушенні особистих кордонів та психологічній експлуатації партнера, що неминуче веде до ескалації конфлікту [3].

Нездатність до афективної емпатії робить неможливим застосування традиційних медіативних технік, заснованих на апеляції до здатності сторін поставити себе на місце іншого та врахувати його інтереси. Для нарцисичної особистості інтереси та почуття іншої людини просто не існують як значуща реальність, що потребує врахування, оскільки єдиною реальністю, що має значення, є власні потреби та захист власного грандіозного образу. Така ситуація створює фундаментальну асиметрію в конфліктній взаємодії, де одна сторона керується логікою взаємного врахування інтересів, а інша – виключно логікою задоволення власних потреб та захисту власного «Я» [2].

Важливим механізмом виникнення конфліктів є активне використання примітивних психологічних захистів, насамперед проєкції та проєктивної ідентифікації. Для захисту крихкого внутрішнього «Я» від неприйнятних аспектів власної особистості нарцисична особистість активно використовує механізм проєкції, що являє собою процес приписування власних неприйнятних думок, почуттів чи рис іншій людині [5]. Проєкція дозволяє нарцисичній особистості позбутися неприємних аспектів власного «Я», таких як агресія, заздрість, нечесність або сором, переміщуючи їх назовні та локалізуючи в іншій людині.

У конфліктній ситуації нарцисична особистість звинувачує опонента саме в тому, що робить або відчуває сама, що створює спотворену картину реальності та робить конструктивне обговорення

проблеми неможливим [4]. Опонент потрапляє у психологічну пастку, де він змушений постійно захищатися від абсурдних звинувачень, спростовувати неправдиві твердження про свою поведінку або мотиви, у той час як реальна проблема, що полягає в поведінці самої нарцисичної особистості, залишається повністю поза обговоренням та аналізом.

Більш складним та руйнівним механізмом є проективна ідентифікація, що являє собою несвідомий процес, при якому нарцисична особистість не просто проектує свій небажаний емоційний стан на іншу людину, але й своєю провокативною поведінкою змушує цю людину реально відчувати та продемонструвати спроектовану емоцію або поведінку [5]. Після цього нарцисична особистість використовує емоційну реакцію опонента як підтвердження своїх звинувачень, що дозволяє їй одночасно позбутися власного негативного почуття та підтвердити власну правоту. Таким чином створюється замкнене коло, де опонент провокується на певну поведінку, яка потім використовується як доказ його неадекватності, що робить конфлікт принципово нерозв'язним через раціональні засоби [2].

Критичним механізмом є феномен нарцисичного гніву як специфічної реакції на нарцисичну травму. Коли нарцисична травма все ж пробиває психологічний захист та досягає крихкого внутрішнього «Я», реакцією стає нарцисичний гнів, що принципово відрізняється від звичайного гніву за своєю природою та функцією [3]. На відміну від звичайного гніву, який є адаптивною реакцією на фрустрацію потреб та спрямований на усунення конкретної перешкоди, нарцисичний гнів є реакцією на загрозу самооцінці та спрямований не на вирішення проблеми, а на повне знищення джерела загрози грандіозному образу власного «Я» [5].

Цей гнів характеризується абсолютною непропорційністю стимулу, що його викликав, оскільки його інтенсивність визначається не об'єктивною значущістю події, а глибиною нарцисичної травми та ступенем загрози для крихкої самооцінки. Незначне зауваження, конструктивна критика або навіть просто відсутність очікуваного захоплення можуть викликати вибух нарцисичного гніву, що проявляється у вербальній агресії, жорстокому знеціненні опонента через приниження його особистості та досягнень [4]. Нарцисичний гнів може проявлятися як у гарячій формі через крик, образи та відкриту агресію, так і в холодній формі через повне ігнорування, демонстративне мовчання та емоційне відсторонення, що є формою пасивної

агресії, спрямованої на психологічне покарання опонента за завдану нарцисичну травму [1].

У стані нарцисичного гніву особа повністю втрачає зв'язок з об'єктивною реальністю та здатність до раціонального діалогу, оскільки всі психологічні ресурси мобілізовані для захисту пошкодженого грандіозного образу власного «Я». Метою конфлікту в цьому стані стає не пошук істини, не досягнення компромісу чи вирішення реальної проблеми, а виключно відновлення власної грандіозності через повне приниження та знищення опонента як джерела загрози [2].

Всі описані механізми функціонують не ізольовано, а у взаємодії, створюючи складну динамічну систему, що породжує специфічний патернконфліктної поведінки нарцисичної особистості. Крихка самооцінка робить особистість надзвичайно чутливою до будь-яких сигналів, що можуть бути інтерпретовані як загроза, дефіцит афективної емпатії унеможливорює врахування впливу власної поведінки на інших людей, примітивні захисні механізми викривлюють реальність конфлікту та перекладають відповідальність на опонента, а нарцисичний гнів призводить до деструктивної ескалації конфлікту [3]. Конфлікти з нарцисичною особистістю мають тенденцію до хронізації, оскільки жоден з конфліктів не може бути вирішений через раціональне обговорення, а кожна спроба вирішення ризикує викликати нову нарцисичну травму та запустити весь цикл знову [4].

Ефективною стратегією взаємодії з нарцисичною особистістю в конфліктній ситуації є не спроба перемогти у суперечці або довести свою правоту через раціональні аргументи, а встановлення чітких особистих психологічних кордонів, відмова від участі у проєктивних процесах та усвідомлене уникнення ситуацій, що можуть бути сприйняті як нарцисична травма. Для професіоналів, що працюють з такими особами, необхідним є глибоке розуміння того, що за зовнішньою грандіозністю та агресією стоїть глибока внутрішня вразливість, робота з якою вимагає спеціальних терапевтичних підходів.

Список використаних джерел

1. Клименко М. Р. Особливості саморегуляції «здорового»нарцисизму. *Проблеми сучасної психології* : збірник наукових праць. 2017. № 37. С. 142–155.
2. Свиначенко Ю. В. Поняття нарцисизм та його характеристика. *Психологічне консультування і психотерапія*. 2014. № 1–2. С. 265–271.

3. Андрушків Б., Владимир О., Кирич Н., Погайдак О. Симптоми бізнесового нарцисизму, культурного та правового нігілізму як свідчення відсутності національної ідеології у державі. *Вісник Економіки*. 2019. № 1. С. 237–249. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2019.01.237>.
4. Меленчук Н., Шудра А. Особливості нарцисичних проявів особистості у осіб з різним рівнем локусу контролю. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. Сер.: Соціальні та поведінкові науки. Сер.: Управління та адміністрування*. 2021. № 16 (45). С. 41–58.
5. Morf C., Rhodewalt F. Unraveling the Paradoxes of Narcissism: A Dynamic Self-Regulatory Processing Mode. *Psychological Inquiry*. 2001. Vol. 12. Pp. 177–196.

Ключові слова: нарцисизм, нарцисичні риси характеру, міжособистісний конфлікт, психологічні механізми, крихка самооцінка, емпатія, проєкція, нарцисичний гнів, нарцисична травма.

Keywords: narcissism, narcissistic character traits, interpersonal conflict, psychological mechanisms, fragile self-esteem, empathy, projection, narcissistic anger, narcissistic trauma.

Шмаленко Юлія Іванівна

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри психології

Національний університет «Одеська юридична академія»

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0806-7907>

Зуєва Лариса Євгеніївна

доктор педагогічних наук, кандидат юридичних наук,

медіатор, суддя у відставці

Одеського адміністративного апеляційного суду

DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.30926>

РОЗВИТОК КОНФЛІКТСТІЙКОСТІ ТА МЕДІАЦІЙНИХ НАВИЧОК У ПРАЦІВНИКІВ СУДУ

Судова система за своєю природою є епіцентром соціальних конфліктів, де діяльність відбувається в умовах високого емоційного напруження, значного робочого навантаження, суспільного запиту

Татьянчиков Андрій Олександрович Коршак Ольга Володимирівна ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ.	173
Татьянчиков Андрій Олександрович Скалозуб Олександр Васильович ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИХ КОМАНДАХ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.	176
Ткаченко Каріна Русланівна ЗВ'ЯЗОК МІЖ ЯКІСТЮ СЛУХУ ТА РІВНЕМ ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДИХ ДОРОСЛИХ.	179
Тодорцева Юлія Вікторівна ПРОГРАМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЖІНОК СЕРЕДЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.	184
Тодорцева Юлія Вікторівна Бритвина Ірина Олександрівна ВПЛИВ ЕСКАПІЗМУ НА ПСИХОСОМАТИЧНИЙ СТАН ЖІНОК.	187
Третьякова Тетяна Миколаївна Лелюк Анастасія Сергіївна ЗДАТНІСТЬ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ.	190
Удоденко Ярослава Володимирівна Рєпнова Тетяна Петрівна ВПЛИВ ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ НА ФОРМУВАННЯ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ.	195
Ульянов Вадим Олексійович Малиновська Марія Дмитрівна ОСОБЛИВОСТІ КОГНІТИВНИХ ФУНКЦІЙ ПАЦІЄНТІВ З РІЗНИМИ ПСИХІЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ.	199
Федорішко Анастасія Дмитрівна ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА САМООЦІНКУ.	203
Цільмак Олена Миколаївна Телегіна Ірина Вікторівна ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ ПСИХОЛОГА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ.	208
Шмаленко Юлія Іванівна Бондарчук Іванна Костянтинівна ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ У МІЖОСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ ОСІБ З НАРЦИСИЧНИМИ РИСАМИ ХАРАКТЕРУ.	211